

Snježana Majdandžić

DANAŠNJA SITUACIJA LAIKA U CRKVI U HRVATA

OČEKIVANJA I PROBLEMI STUDENATA-LAIKA TEOLOGIJE U ĐAKOVU

“Prva je Crkva odmah počela shvaćati kršćanstvo kao poziv”,¹ kao nastavak poslanja Kristova. Sam Krist poziva Dvanaesticu (usp. Lk 9,1-6) dajući im “vlast služenja” i šaljući ih u svijet kako bi nastavili ono što je Krist započeo. Preko apostola to se poslanje nastavlja u biskupima, a po njima u prezbiterima i đakonima. No, Krist šalje i Sedamdesetdvojicu drugih učenika (usp. Lk 10,1-12) kako bi naviještanjem nadolaska kraljevstva Božjeg približili Evanđelje svakom čovjeku. Time je svakom kršćaninu pokazao značenje poziva i poslanja koje treba živjeti.

U tom smislu možemo govoriti o dva vida jednog poslanja; dva vida - ukoliko se ostvaruju u dva staleža: kleričkom i laičkom; jednog poslanja - ukoliko su nastavak Očeve volje koja se izvršava po Kristu i Crkvi.² Na to upućuje i samo značenje riječi “laik”. Iako je danas višeznačna, u izvornom crkvenom govoru označava pripadnika Božjeg naroda, odnosno “dostojanstvo i pozvanost svakog kršćanina”³ a ne samo “neklerika”. U tom smislu, niti je laičnost isključivo oznaka svjetovnjaka niti svećeništvo klera.⁴ Pripadanjem općem ili ministerijalnom svećeništvu, u svom dijelu i jedni i drugi sudjeluju na Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi⁵ te snagom vlastitog poslanja, temeljenog ili na sakramentima krstu i potvrdi ili na sakramentu svetog reda, pozvani su unositi snagu božanske ljubavi u svijet i Crkvu.

-
- 1 Xavier LEON-DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost (KS), Zagreb 1988., stup. 946.
  - 2 Crkvu čine zajedno klerici i laici jer je “*stvarnost Crkve-Zajednice... sastavni dio, dapače predstavlja središnji sadržaj 'tajne'*, tj. božanske odluke spasenja čovječanstva.” IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu (CL), KS, Zagreb 1990., br. 19.
  - 3 Pero ARAČIĆ, *Područja i perspektive vjerničke suočgovornosti u Crkvi*. Riječ rektora Teologije u Đakovu na susretu župnika i studenata laika, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije (VDSB)*, CXXIII, 4/95., str. 221-224; ovo: 222.
  - 4 “Laici nisu naprosto svjetovnjaci, oni su dionici i općeg svećeništva, a svećenici nisu naprosto duhovnici, oni su i svjetovnjaci, jer su dionici i laičkog/svjetovnog svojstva Crkve.” Bono Zvonimir ŠAGI, *Laici i svjetovna dimenzija Crkve*, KS, Zagreb 1995., str. 59.
  - 5 O udjelu koji laici imaju na Kristovoj trostrukoj službi usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium* (LG), u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, KS, Zagreb 1993., br. 34-36; CL, br. 14 i 23; *Katekizam Katoličke crkve (KKC)*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb 1994., br. 901-913.

* * * * *

Dakle, i "vjernici-laici imaju, kao i kler, svoje mjesto u životu i poslanju Crkve iznutra, te pojedinačno i zajedno u svijetu, prema specifičnosti poziva, darova i službi".⁶ Ipak, laici imaju "vlastiti, sasvim nuždan udio u poslanju Crkve",⁷ a vidljiv je u svjetovnoj naravi koja im je vlastita. Naime, "dok svećenici služe narodu Božjem, laici spašavaju svijet. Svećenikovo svjedočenje je među laicima, a laikovo među ateistima i nekršćanima".⁸

No, da bi netko mogao svjedočiti, sam mora biti "osvjedočen". Svi su kršćani pozvani na svetost, ali duhovnost laika treba oblikovati prema njihovom položaju, dok klerika prema njihovom. Kada crkveni dokumenti govore o laičkoj duhovnosti naglašavaju kako ona treba poprimiti "posebno obilježje već prema bračnom i obiteljskom stanju, celibatu ili udovištu, bolesti, profesionalnoj i socijalnoj djelatnosti".⁹ Tek njegovanjem primljenih darova Duha Svetoga laik može izvršavati zahtjevnu zadaću apostolata.

Osim apostolata vlastitog svim vjernicima-laicima, neki od njih mogu od hijerarhije biti pozvani na neposrednije sudjelovanje u crkvenim službama koje ne zahtijevaju sveti red,¹⁰ te da kao savjetnici ili stručnjaci pružaju pomoć crkvenim pastirima.¹¹ Tako npr. laici, ali samo muškarci, mogu biti postavljeni u službu čitača i akolita, pa čak i kao oženjeni primiti đakonat. Također, laici mogu obavljati službu riječi, predsjedati liturgijskim molitvama, dijeliti krštenje i svetu pričest, katehizirati, biti članovi biskupijskog ili župskog ekonomskog ili pastoralnog vijeća, te drugim oblicima aktivno sudjelovati u crkvenom životu.¹²

* * * * *

No, dok to teoretski lijepo zvuči, praktično je slabo ili nikako provedivo. Naime, "gotovo se uvijek ostaje kod vrlo lijepih biblijskih i saborskih citata u kojima se tretira vjerski angažman pripadnika Crkve, bez nekog konkretnog odjeka u svakodnevnom životu i radu. U slučaju da se pokušavaju

---

6. Bruno Zvonimir ŠAGI, *Nav. dj.*, str. 185-186.

7. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem (AA)*, u: *Drugi vatikanski...*, br. 1; *usp.* LG, br. 31.

8. Tomislav IVANČIĆ, *Laici i svećenici*, u: *VDSB, CXXIII, 1/95.*, str. 9. *Usp.* i ovo: "Laici... su kršćani kojima je svetovnost vlastita, koji rade u strukturama društva, te stoga u svaku stanicu društva unose Božju prisutnost Crkve kao tijela Kristova u svim porama ljudskog društva. Drugim riječima, svaki član župske zajednice je laik i svaki je aktivan, on djeluje, mijenja ljudsko društvo, unosi u svijet Božju prisutnost". ISTI, *Župnik živi za laike*, u: *VDSB, CXXIII, 10/95.*, str. 479.

9. *AA*, br. 4; *usp.* *CL*, br. 56.

10. *Usp.* LG, br. 33, *Zakonik kanonskoga prava (ZKP)*, Glas Koncila, Zagreb 1988., kan. 228, par. 1; kan. 230, par. 1 i 3; *KKC*, br. 903; *CL*, br. 23.

11. *Usp.* *ZKP*, kan. 228, par. 2.

12. *Za moguće načine aktivizacije laika u Crkvi usp.* Živan BEZIĆ, *Suvremena župa*, Služba Božja, Makarska 1987., str. 140-146; ISTI, *Pastoralni radnik*, II, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1982., str. 233-237.

stvarno nabrajati primjeri i mogućnosti djelovanja laika u Crkvi, lepeza konkretnih ponuda kreće se od najbanalnijih primjera do često utopijskih prijedloga”.¹³ Situacija se čini još ozbiljnijom kada su u pitanju teolozi-laici. Naime, uvođenjem studenata-laika na teološka učilišta s jedne su strane stvorene mogućnosti da što više ljudi bolje upozna riječ Božju i da ju prenose onima koji je još nisu poznali, a u Crkvi da se može uistinu živjeti zajedništvo između klera i laika, no s druge su strane nastali nemali (i nemili) problemi, koji najčešće razaraju to zajedništvo.

Zapravo, postoje velike razlike u mentalitetu klerika i laika: “svećenik je odgojen u kleričkoj duhovnosti i poznaje crkvene običaje. Laik to ne poznaje. No, on znade potrebe laika, razumije bolje probleme države, nacije i obitelji... Tako već u mentalitetu i zbog različitog odgoja nastaju sukobi i nesporazumi”.¹⁴ Osim toga, primjedbe koje možemo čitati u tisku kako studenti teologije - laici ostaju bez duhovnog odgoja,¹⁵ smatramo donekle opravdanima. Nema sumnje da svaki laik osjeća taj nedostatak, jer je sam sebi i odgajatelj i odgajanik, ali jedan organizirani i institucionalizirani duhovni odgoj vjerojatno ne bi bio primjeren već i zbog same naravi laičkog poslanja. Možda je tu uloga župnika od presudnog značenja. S druge strane, pitamo se koliko je i vjerski odgoj koji klerici primaju u sjemeništima primjeren njihovom budućem pastoralnom radu na župi. Naime, sredina u koju ulaze znatno se razlikuje od one iz koje izlaze. A to već u samom početku usporava pravu suradnju između laika i klerika.

* * * * *

Ono na što želimo upozoriti je kan. 212, par. 3. *Zakonika kanonskog prava* koji glasi: “Vjernici imaju pravo, dapače, katkada i dužnost, prema znanju, stručnosti i ugledu koji imaju, svetim pastirima očitovati svoje mišljenje o onom što je za dobrobit Crkve i to mišljenje, čuvajući cjelovitost vjere i ćudoređa i poštovanje prema pastirima, te pazeći na zajedničku korist i dostojanstvo osoba, priopćiti i drugim vjernicima.” Smatramo da su u suvremenoj situaciji Crkve, kada ona sve više poprima laički izgled, pitanja i problemi odnosa klerik-laik od neposredne važnosti za opću Crkvu, jer samo zajednički, prepušteni vodstvu Duha Svetoga mogu pronaći put kako poruku Evanđelja ne zaguštiti, već sijati gdje još nije zasijana. Zato će i klerici i laici, tek ukoliko u međusobnom uvažavanju uspiju urediti svoje odnose, imati snage unijeti red i drugdje.¹⁶

13 Mirko NOVAK, *Aron i zlatno tele*, Tevizija, Zagreb 1995., str. 35.

14 Tomislav IVANČIĆ, *Laici, nada i briga*, u: *VDSB*, CXXIII, 4/95., str. 191.

15 Usp. niz članaka Tomislava IVANČIĆA koji su izlazili u *VDSB* 1995. godine.

16 “Da smo odgovorni za dar zajedništva to prije svega znači da nastojimo nadvladati svaku napast podjela i suprotstavljanja što vrebata na život i apostolsko zalaganje kršćana.” *CL*, br. 31.

Budući da *Zakonik* stavlja pod obvezu laicima upozoriti pastire na propuste, naravno s dužnim poštovanjem, želimo upozoriti na "ožiljke" koje ostavljaju nespornazumi s klericima.¹⁷ Pri tome mislimo na probleme koji se tiču studenata-laika Teologije u Đakovu (i barem djelomično već gotovo diplomiranih studenata Instituta za teološku kulturu u Đakovu). Oni su s jedne strane vezani uz studij i buduće zaposlenje, a s druge strane uz pokušaje aktiviranja u župi.

* * * * *

Ukoliko se tiču studija primjećujemo kako ga mnogi laici upisuju puni oduševljenja koje ubrzo splašnjava, i ambicioznosti koju moraju ograničiti. Naime, čini nam se, u usporedbi s kolegama bogoslovima, kako se u laike premalo ulaže dok se istovremeno previše očekuje.

Tako se npr. i sama mogućnost zaposlenja pri završetku studija čini znatno ograničena u odnosu prema "obećanjima" pri upisu. Iako se neke poteškoće mogu opravdavati novonastalom, još nesređenom, društveno-političkom situacijom u Hrvatskoj, sve ne mogu. Možda je to samo trenutna situacija koju jednostrano tumačimo na iskustvima vjeroučitelja i već zaposlenih diplomiranih teologa-laika, no sumnji je ostavljeno prostora. Treba naglasiti kako to ne dovodi samo do razočaranja studenata, već možda još i više njihovih roditelja. Budući da upravo oni mnogo novaca moraju izdvojiti za studij svoje djece, imaju pravo očekivati više.

Zapravo, možda je baš novac najveći problem studenata-laika. Mnogi su prisiljeni pronaći bilo kakvo povremeno zaposlenje kako bi mogli nastaviti studij.¹⁸ Istina da ovakvo iskustvo dobro dođe u životu, ali je i istina da bi mnogima dobrodošla mala novčana potpora. Vjerujemo da Biskupija može u tome pripomoći. Ili barem pronaći "izvore". Osim toga, malo vremena i snage ostaje za temeljito studiranje ili aktiviranje na području pastorala, a to će vjerojatno kasnije donijeti negativne posljedice. Istovremeno, ostaju mnoge nepokrivene crkvene službe koje bi studenti viših godina mogli stručno obavljati, a budući da se od njih očekuje isključivo volonterski rad, ne mogu. No, ukoliko bi se honorirana stručna praksa, na raznim poljima pastorala, uvela ne na petoj, već na prvoj godini studija, situacija bi se višestruko poboljšala: studenti-laici i klerici bi se od samih početaka privikavali jedni na

---

17 Nije nam cilj kritizirati klerike, već samo upozoriti na neke probleme koji se duboko tiču laika a klerici bi ih mogli relativno lako riješiti. Naime, čini nam se kako klerici laicima često stavljaju neodgovarajući "flaster na žulj". Ne sumnjamo da isto nerijetko čine i laici klericima.

18 Prosječni mjesečni troškovi studiranja iznose približno 1000 kuna. Možda se nekima ne čine veliki, ali s obzirom na prosječnu plaću od koje se izdvajaju ipak jesu. Smatramo da bi mogući studentski dom u Đakovu znatno umanjio troškove.

druge, a pod izravnijim duhovnim i stručnim vodstvom laik će postati osposobljenijim za samostalni rad. Čini se kako kan. 231, barem indirektno, na to upućuje.

* * * * *

Mnogi studenti osjećaju razočaranje zbog neuspjelog pokušaju angažiranja u župi. Pri tome se ne može izravna krivnja pripisati ni župniku ni laiku. Naime, oboje karakterizira nesnalaženje u novoj situaciji, kao i razlike u očekivanjima. Neprimjereno je, zbog toga, jednom ili drugom pripisati “nedostatak Božjeg Duha”. Župnici su vjerojatno previše učahureni i nepovjerljivi, a laici prezahjevni i nestrpljivi. Ipak, ukoliko bi župnik okupljao laike koji studiraju teologiju, mogao bi ih od početka, prema *karizmama koje imaju, usmjeravati duhovno i intelektualno*.¹⁹ “To znači da svećenici trebaju... postati duhovni vođe, iskusni u molitvi, vjeri, duhovnom životu i iskustvu Božje blizine. Od svećenika župnika se traži preorijentacija na duhovno vodstvo”.²⁰ Na taj će način župa dobiti stručno osposobljene i istovremeno duhovno jake laike koji će biti svjesni vlastitog poslanja.²¹

U suprotnom, “ako laici budu samo studirali, a ne budu naučili moliti i ne budu praktično molili, imat ćemo nove ateiste ili nove heretike, ili pak hiperkritičke kršćane. Ne budu li laici, koji su duhovno porasli, studirali teologiju, bit će poput rijeke bez korita, imat će snagu koju neće znati upotrijebiti u pravom smjeru”.²² Zapravo, tek ukoliko i župnik i angažirani laik budu živo osjećali potrebu zajedništva, svjesni da služe zajednici i Bogu, suradnja i međusobna komunikacija bit će ostvariva.²³ Ovo se, naravno, odnosi i na suradnju između klerika i laika uopće.

* * * * *

Zapravo, ukoliko i jedni i drugi postanu svjesni da su “sve službe koje danas postoje u Crkvi sudjelovanje..., iako na različit način, u službi Isusa Krista, dobrog Pastira koji daje život za svoje ovce (usp. Iv 10,11), poniznog i dokraja žrtvovanog sluge za spas sviju (usp. Mk 10,45),”²⁴ lako će se pronaći

---

19 Možda poteškoće u komuniciranju između laika i župnika nastaju iz obostranog očekivanja kako onaj drugi treba preuzeti inicijativu. Ipak, primjećujemo kako crkveni dokumenti prednost daju župniku. Usp. ZKP, kan. 275, par. 2. i kan. 529, par. 2; AA, br. 22.

20 Tomislav IVANČIĆ, *Laici i svećenici*, str. 9.

21 “Osnovni cilj u formaciji vjernika laika je sve jasnije otkrivanje vlastitog poziva i sve veća spremnost živjeti ga kroz ispunjenje svojeg poslanja.” CL, br. 58.

22 Tomislav IVANČIĆ, *Da ne bude prekasno*, u: VDSB, CXXIII, 5/95., str. 244. Usp. i ovo: “Nije moguće zamisliti angažiranog kršćanina žive vjere koji ne bi samim tim bio i žarki molitelj. Molitva za njega postaje cjelokupni životni odgovor Bogu.” Bono Zvonimir ŠAGI, *Nav. dj.*, str. 132.

23 “Nikad nije prekasno ni preteško nešto novo započeti u ime Kristovo i s Kristom. No, nemoguće je nešto s Kristom započeti ako previše sigurno mislimo da je naš uhodani vjerski život zaista idealan, te je potrebno da se Bog prilagodi nama a ne mi Njemu.” Mirko NOVAK, *Nav. dj.*, str. 61.

24 CL, br. 21.

jezik sporazumijevanja i zajedništva. Ipak, bilo bi poželjno na razini biskupije osnovati neko vijeće za promicanje odnosa klerika i laika, u koje bi ušli podjednako zastupljeni i jedni i drugi. Na taj način bi se konkretni nesporednosti lakše mogli izbjeći i lakše riješiti. A kada su u pitanju studenti teologije - laici, smatramo da je neophodno postaviti neku osobu kojoj će primarna, nikako sporedna, zadaća biti usklađivanje potreba i nadanja laika i klerika, počevši od studija pa sve do konkretnog rada.²⁵

Ukoliko bi se na taj način došlo do željenih rezultata, laici će moći uistinu živjeti svoje poslanje, a klerici svoje. Laici će svjetovnost osjećati kao vlastito polje rada na kojem imaju snage i sposobnosti sijati riječ Božju, i istovremeno, kao dionici općeg svećeništva, vršeći crkvene službe pronaći svoje mjesto u Crkvi. Klerici će, pak, kao duhovnici, znati prepoznati i svoje svjetovno poslanje. Pri tome, i jedne i druge treba voditi ovo načelo:

*“Kad si spoznao, dužan si djelovati, makar te i ne pitaju. Ali djelovati suodgovorno znači promišljeno, ne da se sofistički nadmećeš nad drugima, nego da sokratovski poslužiš i pomogneš svima.”*²⁶

*****

Riassunto

Tutti i cristiani sono chiamati di continuare la missione di Cristo: gli uni in conformità con la missione battesimale e gli altri in coerenza al sacramento di ordine sacerdotale. I primi appartengono al sacerdozio universale e i secondi fanno parte del sacerdozio ministeriale. Il fine di tutti e due è lo stesso, e diversa e soltanto la realizzazione. E cioè i chierici sono in primo luogo orientati alla Chiesa e poi al mondo, a laici invece il loro campo d'attività l'hanno in primo luogo nella società e poi nella Chiesa. A causa della diversità dell'abbordare la missione nascono molte difficoltà presenti già nello studio di teologia da parte dei laici: sia durante lo stesso studio che dopo nelle prospettive del lavoro e delle loro attività nelle istituzioni ecclesiastiche, pastorali o amministrative. E siccome i laici in molte cose dipendono del clero, essi diventano sempre più insoddisfatti. D'altra parte il clero solleva obiezioni ai laici. Naturalmente, tutte le difficoltà devono risolvere, insieme laici e chierici, in modo giusto, nell'apprezzamento reciproco al posto delle accuse vicendevoli.

---

25 Na Teologiji u Đakovu postoji tzv. *povjerenik za laike* koji, bez sumnje, mnogo pridonosi rješavanju postojećih poteškoća, ali prvenstveno poteškoća vezanih uz studij. Istovremeno, čini nam se, pitanja vezana uz budući rad studenata-laika sporije nalaze svoje odgovore. Uzrok tome, barem jednim dijelom, vidimo u nepostojanju jedne odgovorne osobe koja bi se bavila isključivo tom problematikom.

26 Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *Uloga intelektualaca u Crkvi i u društvu*, u: VDSB, 10/95., str. 480.